

UNIVERZITET SINGIDUNUM
 Departman za posleddiplomske studije
 Danijelova 32, Beograd

VEĆU DEPARTMANA ZA POSLEDDIPLOMSKE STUDIJE

Na osnovu odluke Veća Departmana za posleddiplomske studije Univerziteta Singidunum iz Beograda broj 4 - 60/2020 od 22.05.2020. , određeni smo u Komisiju za ocenu doktorske disertacije kandidata **Jelene Šuleić, master** pod naslovom „**KOGNITIVNE I NEKOGNITIVNE VEŠTINE U FUNKCIJI UTVRĐIVANJA PRODUKTIVNIH PERFORMANSI ZAPOSLENIH U HOTELIJERSTVU**“ o čemu podnosimo sledeći

IZVEŠTAJ

1. Osnovni podaci o kandidatu

Jelena Šuleić, master ekonomista, rođena je 05.08.1967.godine u Beogradu, Republika Srbija. Osnovnu i srednju školu završila je u Beogradu. Diplomirala je 25.01.2008.godine na Univerzitetu Singidunum, Fakultet za turizam i hotelijerstvo.

Diplomski rad na temu "Poslovne komunikacije u Hotelijerstvu", odbranila je 25.01.2008.godine. Master rad na temu "Eticko ponasanje i poslovna komunikacija u hotelijerstvu na primeru hotela "Izvor" Arandjelovac i hotela "Moskva" Beograd, odbranila je 03.11.2016.godine na Univerzitetu Singidunum. Prosečna ocena na master studijama je 10,00. Bogato radno iskustvo sticala je u Srbiji i na Kipru. Kao prvi cilj svog angažovanja u hotelijerstvu navodi postojanje čvrste i organizovane strukture, bazirane na jasnoj i efektivnoj komunikaciji koja omogućuje hotelskom timu pružanje izvanredne usluge gostima. Dobitnik je prestižnog priznanja "Lider hotelske industrije 2015.godine".

Objavljeni radovi:

1. **Šuleić J, Zečević B., Đorđević A., (2019) „TRANSPORT SERVICES IN THE CREATION OF PACKAGE TOURS BY TOUR OPERATORS** Ekonomika Preduzeća, ISSN 0353-443X , YEAR LXVII, 11-12. 2019., No. 4/2019., pp.493-505

Doktorska disertacija **Jelene Šuleić** -master urađena je na 286 strana i prikazano je 12 tabela i 7 slika; 15 strana spiska literature (274 bibliografskih jedinica, knjige, časopisa, naučni članci, zakonsak akta, izveštaji ministarstva i turističke organizacije) i 25 internet izvora . Na kraju su data 7 priloga na 12 strana - Upitnik istraživanja i gde je obavljeno istraživanje. U deoktorskoj disertaciji navedeno je 421 fusnoota.

Doktorska disertacija kandidata **Jelene Šuleić** prošla je proveru softvera za ustanovljavanje preklapanja/plagijarizma (iThenticate: Plagiarism Detection Software). Ukupan procentualni iznos zapaženih preklapanja iznosi 9 % disertacije. Svaka jedinica primarnih izvora, naznačenih kao potencijalni izvor prilikom provere plagijarizma, iznosi manje od 1% u ukupnom radu.

Najveći broj uočenih preklapanja, odnosi se na reference navedene u fusnotama koje je kandidat koristio prilikom navođenja izvora za prikazane tvrdnje i citate u disertaciji. Preostali deo preklapanja odnosi se na periodične reči i izraze koji su opšte prihvaćeni i koriste se u svakodnevnoj komunikaciji i akademskom pisanju u različitim oblastima pa se stoga ne mogu smatrati plagijarizmom kao i adekvatno navedene preuzete delove iz drugih izvora literature, obeležene navodnicima i fusnotama koje ukazuju na originalni rad iz kog su delovi citirani. Deo disertacije koji se odnosi na istraživanje i analizu rezultata nema preklapanja koja se mogu smatrati plagijarizmom što ukazuje na originalnost samog istraživanja.

2. Predmet i cilj doktorske disertacije

Predmet istraživanja ove disertacije je istraživanje značaja razvoja kognitivnih veština, prvenstveno kod studenata, kako bi bili podesniji za tržište rada 21. veka, ali i kod zaposlenih, kako bi identifikovali segmente ličnih osobina koje bi mogli da unaprede kako bi bili efikasniji u obavljanju radnih zadataka.

Cilj doktorske disertacije je da se istakne važnost i značaj posedovanja i negovanja kognitivnih veština za obezbeđivanje lične profesionalne uspešnosti, ali isto tako i na privatnom planu, uzimajući u obzir opštu vrednost ovih veština. Budući da ne postoji egzaktna definicija osobina, veština i kompetencija koje potpadaju pod okrilje ovih veština, autor je na osnovu relevantne literature identifikovao pet najznačajnijih za profesionalno okruženje, koje su detaljno razmotrene, uz prikaz značaja svake veštine na uspešnost pojedinca u poslovnom svetu. Fokus je na razvoj kognitivnih veština kao sredstvo koje zaposlenima obezbeđuje željeni karijerni razvoj, organizacijama obezbeđuje visoko kvalitetnu radnu snagu koja zajedničkim naporom generiše željene poslovne rezultate, a institucijama za zapošljavanje obezbeđuje ostvarenje jednog od najznačajnijih i najvrednijih uslova za zapošljavanje.

Kandidat je u svojoj disertaciji postavio sledeće hipoteze:

Osnovne hipoteze u ovoj disertaciji su:

1. H.1. Razvoj relevantnih kognitivnih veština je od ključnog značaja za pripremu diplomiranih studenata hotelijerstva za ulazak na tržište radne snage.
2. H.2. Uspešnost obavljanja poslova mlade radne snage u hotelijerskoj industriji zahteva napore usmerene na eliminaciju identifikovanog jaza između nekognitivnih tehničko intenzivnih veština koje razvijaju studenti kroz obrazovanje i obuku i kognitivno intenzivnih veština koje zahtevaju poslodavci pri zapošljavanju.
3. H.3. Programi stručnog usavršavanja na fakultetima su najpraktičnije rešenje za poboljšanje i razvoj kognitivnih veština kod diplomiranih studenata hotelijerstva, čime postaju dobro pripremljeni za zadovoljavanje potreba tržišta rada.

4. Metode istraživanja

U toku izrade doktorske disertacije korišćeni su osnovni, opšti naučni metodi i tehnike prikupljanja podataka, teorijski i metodološki principi, koji su uobičajeni u društvenim naukama, što podrazumeva korišćenje metoda teorijskog i empirijskog istraživanja. Od osnovnih metoda primenjene su analitičke i sintetičke metode. Domaća i strana stručna literatura korišćena je uz primenu opštih naučnih metoda, induktivne i deduktivne metode, radi ukazivanja na povezanost i uzajamnu uslovljenost proučavanih pojava. Takođe, korišćene su metoda sinteze, metoda klasifikacije i deskripcije, komparativna i statistička metoda. Od metoda i tehnika prikupljanja podataka su primenjene: intervju, statistička metoda i analiza sadržaja izvora primarne i sekundarne građe.

Za dokazivanje postavljenih hipoteza, metode korišćene za prikupljanje podataka bazirane su na deskriptivnoj, odnosno opisnoj metodi, kao i sintezi teorije turizma i postojećim, aktuelnim naučno-istraživačkim praksama kako u svetu, tako i kod nas. Korišćene su opšte metode empirijskih istraživanja, komparacija, indukcija i dedukcija. U metodološkom istraživanju u okviru ovog rada sprovedeno je primarno istraživanje zasnovano na fenomenološkom pristupu čija je tema bila percepcija studenata i poslodavaca o kognitivnim veštinama koje su relevantne veštine zapošljavanja. Cilj istraživanja ovog problema bio je da se uspostavi rešenje koje će pomoći studentima da usavrše relevantne kognitivne veštine za poslovne hotelijerske i turističke pozicije na početnom nivou. Selektovani uzorak se sastojao od ukupno trideset učesnika i to dvadeset studenata (deset studenata sa završnih godina osnovnih i deset studenata sa završnih godina master studija turističkog i hotelijerskog menadžmenta) i deset poslodavaca iz hotelijerskog i turističkog sektora. Čitav proces intervjuisanja i prikupljanja podataka je trajao mesec dana u periodu od 15. januara do 15. februara 2019. godine. Dobijeni rezultati obrađeni su pomoću softvera za računarsku obradu podataka uz prikaz nalaza studije narativnim opisima.

5. Kratak opis sadržaja doktorske disertacije

Doktorska disertacija je koncipirana tako da sadrži uvodni deo u kome su dati predmet rad, ciljevi rada, polazne hipoteze i metodologija istraživanja.

Prvi deo rada baziran je na osnovnoj temi rada – kognitivne veštine – gde je istražen i analiziran istorijat pojma sa ukazivanjem na njegove početke pominjanja i sa posebnim osvrtom na identifikovanje karakteristika i značaja samog pojma u akademskim krugovima. Zatim je identifikovan specifičan model najboljih praksi za učenje ovih veština. Poseban akcenat je podrazumevao detaljan pregled literature o kognitivnim veštinama koji je ukazao na ono što su drugi naučnici identifikovali po pitanju kognitivnih veština, pružajući solidnu pozadinu i kontekst problema. Kako bi se dopunio ovaj pregled literature, dat je i kratak prikaz predloženih metodologija koje su istraživači predlagali za procenu kognitivnih veština kod zaposlenih, kao što su teorija kontrole, teorija postavljanja ciljeva i teorija atribucije. Pored toga, pregled literature uključuje detaljnu analizu pet najčešće isticanih kognitivnih veština navedenih u referentnoj literaturi. Ovih pet veština su: veštine timskog rada, kritičko razmišljanje, komunikacione veštine, leaderske veštine i veštine upravljanja konfliktima. Ovaj deo rada je zaključen osvrtom na analizu ponude i tražnje za kognitivnim veštinama.

U drugom delu rada analiza značaja kognitivnih veština je sužena i usredsređena na sektor hotelijerstva, pri čemu su na početku razmatrane karakteristike prirode posla, veština i procesa obrazovanja u ovom sektoru. Kognitivne veštine su u hotelijerstvu od posebnog značaja za menadžere, gde su tretirane kao kompetencije, odnosno više od veština. Kao i u prethodnom delu, prikazan je relevantan pregled literature o identifikovanim kognitivnim kompetencijama značajnim za hotelijerski sektor. Završni deo poglavlja se bavi ulogom akademskog obrazovanja i obuke u razvoju kompetencija koje se primenjuju u ugostiteljskoj industriji, sa posebnim osvrtom na dve perspektive – perspektiva studenata i poslodavaca.

Treći deo rada predstavlja metodološko istraživanje na temu kognitivnih veština koje studenti i poslodavci smatraju relevantnim veštinama za zapošljavanje, pri čemu su učesnici studije bili isključivo odabrani iz hotelijerske i turističke oblasti. Detaljno je opisan dizajn i pristup istraživanja, opis učesnika, procedure uzorkovanja, uloga istraživača, kao i etička razmatranja. Za sprovođenje istraživanja je korišćen fenomenološki pristup, istraživanje je vođeno putem otvorenih intervjua, podaci su obrađeni računarskom analizom, a analiza podataka je prikazana deskriptivnom metodom.

U okviru *zaključnim razmatranjima* ispravno se konstatuje da teoretski deo ovog istraživanja daje detaljan pregled literature je kojimse ukazuje na dosadašnje domete nauke po pitanju kognitivnih veština, pružajući solidnu osnovu i kontekst problema. Više od dve stotine recenziranih članaka i studija je analizirano kako bi se izradio pregled literature. Više od 80% ovih naučnika i istraživača se složilo da je evidentan manjak kognitivnih veština na nedavno završenim fakultetima, i to je više opipljivo kod diplomiranih studenata društvenih i humanističkih nauka. Ovaj nedostatak kognitivnih veština kod nedavno diplomiranih studenata dobija na značaju, budući da kompanije ne žele da ulažu u pružanje obuka o kognitivnim veštinama, uzimajući u obzir da je vrlo teško kvantifikovali povrat ulaganja ovakvog tipa investicije.

Pored toga, pregled literature uključuje detaljnu analizu pet najčešće pominjanih i isticanih kognitivnih veština navedenih u referentnoj literaturi. Ovih pet veština su veštine timskog rada, kritičko razmišljanje, komunikacione veštine, leaderske veštine i veštine upravljanja konfliktima. Kako bi se dopunio ovaj pregled literature, dat je i kratak prikaz predloženih metodologija koje su poslodavci koristili za procenu kognitivnih veština kod zaposlenih, kao što su teorija kontrole, teorija postavljanja ciljeva i teorija atribucije. Vrednost ove studije je pružanje perspektive o merama koje je potrebno preduzeti kako bi se identifikovali jazovi u kognitivnim veštinama i kako bi se studenti bolje opremili ovim veštinama, pri čemu je krajnji cilj da postanu uspešniji zaposleni i budući menadžeri kompanija. Detalji ove kvalitativne studije slučaja su prošireni u poglavlju metodologije istraživanja.

Primarno istraživanje koje je sprovela autorka zasnovanje na fenomenološkom pristupu je istraživala percepciju studenata i poslodavaca o kognitivnim veštinama koje su relevantne veštine zapošljavanja. Rezultati istraživanja su pokazali da su ključne kognitivne veštine, na primer, veštine komunikacije bile najrelevantnije, ali takođe i veštine koje je većina studenata trebalo da poboljša. Iako su druge veštine, poput pregovaranja i veštine kritičkog razmišljanja takođe zahtevale unapređenje prema izjavama obe

interesne strane, one nisu bile toliko presudne za dobijanje posla na početnom nivou. Shodno tome, značaj istraživanja u smislu rešavanja potreba studenata u vezi sa kognitivnim veštinama ukazuje da dalje usavršavanje treba da bude fokusirano prvenstveno na veštine koje su poslodavci identifikovali kao neophodne kod zaposlenih početnog nivoa, kao što su, na primer, usmene i pismene komunikacione veštine (veštine intervjuisanja za posao, govor u javnosti, priprema pisama za prijavu i rezime), kao i profesionalni maniri ili prihvatljivo profesionalno ponašanje i izgled (profesionalnost u odevanju ili profesionalni maniri za stolom).

Uzimajući u obzir navedene rezultate istraživanja, autorka na ispravan način ukazuje na poziciju obrazovnih institucija i neophodnost za revizijom i obnovom postojećih kurikuluma sa većim naglaskom na praktičnim znanjima iz široke oblasti kognitivnih veština. Zapravo, na obrazovnim institucijama i organizacijama je velika odgovornost da što efikasnije implementiraju pojam kognitivnih veština u obrazovne planove i programe, pri čemu bi pozitivni efekti bili višestruki: zaposleni bi obezbedili željeni karijerni razvoj, organizacije bi konačno imale željenu i kvalitetnu radnu snagu koja zajedničkim naporom generiše željene poslovne rezultate, a institucije i službe za zapošljavanje bi imale na raspolaganju veliki broj mlade kvalifikovane radne snage spremne za ulazak na tržište rada.

6. Očekivani rezultati i naučni doprinos doktorske disertacije

Naučni doprinos - Uzimajući u obzir studijom identifikovane rezultate istraživanja, autor ukazuje na poziciju obrazovnih institucija i neophodnost za revizijom i obnovom postojećih kurikuluma sa većim naglaskom na praktičnim znanjima iz široke oblasti kognitivnih veština. Zapravo, na obrazovnim institucijama i organizacijama je velika odgovornost da što efikasnije implementiraju pojam kognitivnih veština u obrazovne planove i programe, pri čemu bi pozitivni efekti bili višestruki: zaposleni bi obezbedili željeni karijerni razvoj, organizacije bi konačno imale željenu i kvalitetnu radnu snagu koja zajedničkim naporom generiše željene poslovne rezultate, a institucije i službe za zapošljavanje bi imale na raspolaganju veliki broj mlade kvalifikovane radne snage spremne za ulazak na tržište rada.

Rezultati istraživanja će biti dostupni lokalnim svim zainteresovanim, pri čemu kreatori javne politike obrazovanja mogu koristiti nalaze ove studije kako bi savetovali koordinate kurikuluma na domaćim fakultetima. Nalazi takođe mogu biti interesantni i kompanijama koje mogu koristiti rezultate istraživanja za izradu planova za nepredviđene situacije i kako bi prevazišli jaz stručnosti. Program stručnog usavršavanja na fakultetima autor smatra najpraktičnijim rešenjem za poboljšanje i razvoj kognitivnih veština diplomiranih studenata. Program stručnog usavršavanja će koristiti i predavačima i studentima, fakulteti će biti bolje pripremljeni da pomognu studentima da se pripreme za zadovoljavanje potreba tržišta rada koje se stalno menja. Pored toga, više studenata će imati pozitivan stav ukoliko ova obuka postane deo nastavnog plana i programa fakulteta, budući da bi više fakulteta imalo pristup programu stručnog usavršavanja.

Osim toga, rezultati ove studije mogu dovesti do nekih drugih praktičnih preporuka. Iako neće biti moguće generalizovati rezultate ove studije, oni bi mogli biti instrumenti za osposobljavanje direktora ljudskih resursa i administratora visokog obrazovanja da utiču na obrazovne institucije kako bi usvojili procese obuke i procene kognitivnih veština kao prioritet, sa ciljem obezbeđenja usklađenosti i društvene kontrole. Kao što je i ranije rečeno, moguća su i druga praktična rešenja, kao što je izrada kurikuluma za kognitivne veštine i priručnik za kognitivne veštine za lokalne karijerne centre, koji bi bili dostupni svim posetiocima tih centara.

7. Mišljenje i predlog Komisije

Doktorska disertacija Jelene Šuleić - master urađena je prema ranije odobroj prijavi. Ostvaren je plan istraživanja uz primenu postojećih naučnih i stručnih znanja iz više naučnih disciplina ekonomskog područja, a može se zaključiti da je kandidat za svoju doktorsku disertaciju izabrao aktuelnu i kompleksnu temu.

Struktura rada je dobro postavljena i omogućila je kandidatu da ostvari svoje istraživačke namere. Kandidat je uspeo da da relevantne odgovore na postavljene ciljeve rada, a to je glavni doprinos nauci pored urađenog istraživačkog dela rada.

Polazeći od napred navedenog predlažemo Veću Departmana za poslediplomske studije i međunarodnu saradnju i Senatu Univerziteta Singidunum da prihvati doktorsku disertaciju Jelene Šuleić - master, pod naslovom „**KOGNITIVNE I NEKOGNITIVNE VEŠTINE U FUNKCIJI UTVRĐIVANJA PRODUKTIVNIH PERFORMANSI ZAPOSLENIH U HOTELIJERSTVU**“ i odobri njenu javnu odbranu.

Beograd

24.06.2020.

Članovi Komisije:

dr Danijel Pavlović, docent – predsednik

dr Slobodan Čerović, redovni profesor - mentor

dr Svetlana Vukosav, vanredni profesor- član